

ДО ОБГОВОРЕННЯ TO DISCUSSION

УДК 331.105.5+331.102.12

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФРІЛАНСУ В УКРАЇНІ

О.С. Скибінський, к.е.н., доцент

Н.Ю. Солярчук

Національний університет «Львівська політехніка», Львів, Україна

Скибінський О.С., Солярчук Н.Ю. Передумови та перспективи розвитку фрілансу в Україні.

Розглянуто передумови розвитку фрілансу в Україні, наведено результати опитувань щодо ефективності роботи в офісі та гнучкого робочого графіку. Також наведено порівняння рівня доходів фрілансерів з України на світовому та внутрішньому ринках фріланс-послуг. Розглянуто ознаки, за якими замовник здійснює вибір виконавця фріланс-проекту на інтернет-біржі фрілансу та обґрунтовано позитивний вплив на національну економіку розвитку фрілансу в Україні.

Ключові слова: фріланс, фрілансер, інтернет-біржа фрілансу, фріланс-проект, фріланс-послуга

Скибинский А.С., Солярчук Н.Ю. Предпосылки и перспективы развития фриланса в Украине.

Рассмотрены предпосылки развития фриланса в Украине, приведены результаты опросов относительно эффективности работы в офисе и гибкого рабочего графика. Также приведено сравнение уровня доходов фрилансеров с Украины на мировом и внутреннем рынках фриланс услуг. Рассмотрены признаки, по которым заказчик осуществляет выбор исполнителя фриланс-проекта на интернет-бирже фриланса и обосновано положительное влияние на национальную экономику развития фриланса в Украине.

Ключевые слова: фриланс, фрилансер, интернет-биржа фриланса, фриланс-проект, фриланс-услуга.

Skybinskyi O., Solyarchuk N. Background and perspectives of freelance development in Ukraine.

The background of freelancing in Ukraine has been considered, the results of surveys on the effectiveness of the office and work flexible hours have been shown in the article. A comparison of income levels freelancers from Ukraine in the global and internal markets of freelance services has been presents. Signs by which the customer selects the executor freelance project online freelancing exchange have been considered and positive impact on the national economy development freelancing in Ukraine has been substantiated.

Keywords: freelance, freelancer, freelance job boards, freelance project freelance services

Фріланс стає все більш поширеним видом діяльності. З кожним днем офісні працівники віддають перевагу дистанційній роботі. У першу чергу це пов'язано з тим, що доступ до Інтернету та технічні засоби дозволяють працювати практично будь-де, відповідно працівники не «прив'язані» до офісу і можуть ту саму роботу виконувати більш ефективно в будь-який час та в будь-якому місці. Можливість самостійно приймати рішення коли і скільки часу працювати, дозволяє ефективніше використовувати свій час. Завдяки цьому зростає мобільність працівників, а також – це можливість оптимізувати затрачений час на роботу.

За рахунок глобалізації ринку праці, фріланс є одним із найефективніших засобів боротьби з безробіттям для країн, де спостерігається його високий рівень, оскільки фрілансери мають можливість співпрацювати із замовниками з усього світу (фактор відстані між роботодавцем та працівником у сучасних умовах має меншу вагомість).

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Розвиток фрілансу в Україні спонукає до дослідження даного явища, оскільки така форма підприємництва є відносно новою. Серед російських вчених досить детально досліджували сутність фрілансової діяльності Д.О. Стебков та А.В. Шевчук, Гурова М.И.[1,2,3]. Серед зарубіжних вчених, які досліджували фріланс, можна виділити таких авторів як М. Рой, Дж. Кітчінг, Д. Смалбоун, Т. Малоун, Р. Лаубахер та інші [4,5,6]. До вітчизняних дослідників можна віднести Е.А. Афоніна, С.Л. Благодетеву-Вовк, які розглядають фріланс в контексті експортоорієнтованої сфери послуг як нового вектора економічного зростання України [7]; В.А. Паламарчук, О.П. Пристайко, які розглядають фріланс як категорію самозайнятості [8].

Метою статті є дослідження ринку фріланс-послуг та аналізування передумов та перспектив розвитку фрілансу в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Фрілансери мають певні переваги в порівнянні з офісними працівниками:

- незалежність від місця проживання;
- гнучкий графік роботи;
- можливість самостійного вибору проектів для роботи та їх замовників;
- можливість професійного зростання та зміни напрямів діяльності в залежності від власного бажання тощо.

Не ефективне використання робочого часу в офісі підтверджують дані дослідження, яке проводилося організацією «Міжнародний кадровий

портал» серед зареєстрованих користувачів. За результатами даного дослідження (рис. 1): 45% респондентів приділяють час соціальним мережам інколи, щоб відпочити від роботи; 15% – спілкуються досить часто або навіть весь робочий день, паралельно виконуючи свою роботу; 9% – відносять спілкування в соціальних мережах до частини своєї роботи; 21% – не використовують соціальні мережі, оскільки їм це не цікаво; 10% – зазначає, що у них немає часу на соціальні мережі, оскільки є багато роботи [9].

Рис. 1. Користування соціальними мережами в робочий час офісними працівниками [9]

За цими ж дослідженнями 60% офісних працівників мали досвід роботи у формі фрілансу, причому 63% з них відзначають позитивні враження від такої роботи, 31% респондентів відмітили як позитивні, так і негативні сторони, і лише 6% – зазначили, що їм не підходить фріланс та негативно характеризують даний вид діяльності [10, 11]. Тобто з результатів дослідження можна зробити висновок, що більшість офісних працівників мають бажання змінити нормований робочий день на гнучкий графік роботи та самостійно вибирати час, коли їм зручно працювати і їх продуктивність роботи є вищою. Відповідно, щоб ефективніше використовувати робочий час та підвищити рівень продуктивності працівників доцільно використовувати гнучкий графік роботи, особливо для працівників творчих професій.

Також інше дослідження тієї ж організації – «Міжнародного кадрового порталу», яке проводилось у Росії, показало, що 95% респондентів виявили бажання працювати по гнучкому графіку, а 68% офісних працівників хотіли б працювати дистанційно. Серед опитаних 41% респондентів

працюють вже більше 1 року з гнучким графіком, 24% – працюють кілька місяців у такому режимі, а 35% – ніколи не працювали з гнучким графіком роботи [12]. Отже, ми бачимо, що як ті, хто має досвід роботи по гнучкому графіку, так і ті, хто його немає бачить переваги гнучкого графіку роботи над нормованим робочим днем. Тобто спостерігається тенденція до зміни базових принципів та норм праці, а більшість працівників готові працювати на результат, а не проводити «необхідну кількість годин» на роботі. Такий підхід може підвищити продуктивність праці, оскільки працівник буде зацікавлений в досягненні максимального результату у своїй роботі. За такими принципами і працюють фрілансери, які розробляють або впроваджують фріланс-проекти і отримують оплату за результат, а не за витрачений час.

Поряд з традиційним найманням постійного штатного працівника на роботу замовники і/або роботодавці все частіше віддають перевагу співпраці з фрілансерами, оскільки реалії сьогодення вимагають швидкого реагування, пристосування до змін зовнішнього середовища, а це зумовлює

вищу ефективність (з точки зору економії витрат і підвищення мобільності) співпраці з фрілансером. Підприємець має можливість гнучко регулювати кількість працівників, оскільки фрілансери співпрацюють з замовником тимчасово, лише на період виконання певного фріланс-проекту. Тому, при необхідності, можна залучити більше фрілансерів, а коли кон'юнктура даного сектору ринку є несприятливою – оперативного зменшити кількість фрілансерів, що складно зробити при наймі штатних працівників.

Замовники найчастіше користуються послугами фрілансерів для виконання короткострокових проектів, тому їх вибір є достатньо складним та

потребує розроблення та використання певної методики здійснення даного процесу. На даний час інтернет-біржі фрілансу є ефективною платформою, де замовники та фрілансери можуть знайти один одного та співпрацювати, використовуючи ті інструменти, які інтернет-біржі пропонують для такої співпраці. Замовники отримують можливість зменшити витрати на фріланс-проекти, оскільки територіальні обмеження завдяки сучасним засобам комунікації мінімізовані, та підвищити їх ефективність за рахунок оптимального вибору фрілансера за критерієм «ціна-якість», не залежно від місця його перебування.

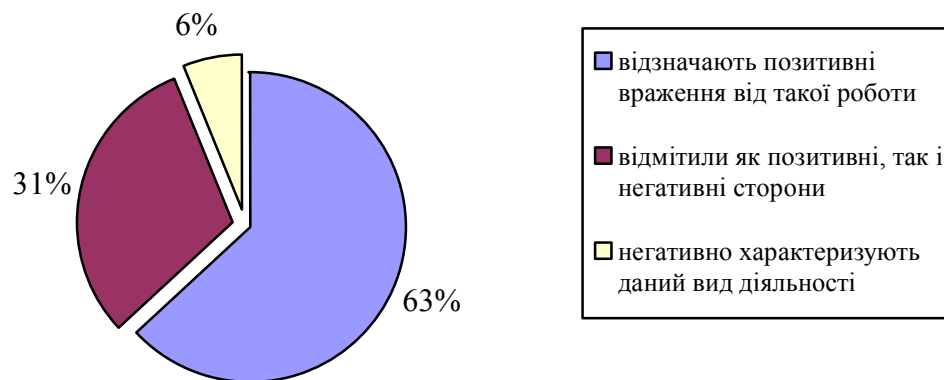

Рис. 2. Враження респондентів від діяльності у формі фрілансу [10, 11]

Для прикладу інтернет-біржа freelancer.com дозволяє, у зручній для користувача формі, використовувати пошук фрілансера за допомогою платформи, інформаційна база якої містить 385 професій. Усі професії згруповані в 9 категорій, у кожній з яких виділяється 5 найпопулярніших спеціалізацій фрілансерів [4]. Значна кількість фрілансерів кожної із спеціалізацій зумовлює високий рівень конкуренції між ними, що дозволяє формувати конкурентоспроможні ціни на їхні послуги.

Важливим визначальним чинником можливості бути конкурентоспроможним на світовому ринку є фактор мови, оскільки для співпраці з іноземними замовниками необхідно володіти іноземною мовою на достатньому рівні. Цю тезу підтверджують факти, які вказують, що найпопулярнішими на світових інтернет-біржах є фрілансери з англослов'янських країн. Вихід на світовий ринок мотивує фрілансерів до постійного підвищення кваліфікації, здобуття освіти, з метою підвищення конкурентоспроможності серед фрілансерів з розвинутих країн.

Замовники вибирають виконавців фріланс-проектів за багатьма ознаками, наприклад, рейтингом, відгуками від попередніх клієнтів, попереднім досвідом співпраці, за країною проживання фрілансера, рекомендацією тощо. Рейтинг розраховується за багатьма важливими показниками професіоналізму фрілансера. Різні інтернет-біржі

використовують різні набори показників для розрахунку рейтингу, однак до основних з них можна віднести: кількість виконаних фріланс-проектів; позитивних та негативних відгуків замовників про роботу фрілансера; суму отриманих доходів від надання фріланс-послуг; акредитацію фрілансера (підтвердження інтернет-біржою документів про отриману освіту або сертифікатів про складене тестування для підтвердження рівня професіоналізму фрілансера у сфері його діяльності) тощо [13].

Відомий вчений-експерт Рой Мілл дослідив залежність країни походження фрілансера та рейтингу на інтернет-біржі freelancer.com і виявив, що замовники більше керуються країною походження фрілансера, якщо відсутня інформація про особистий рейтинг. Наприклад, ймовірність того, що замовник із США вибере для виконання фріланс-проекту фрілансера з Канади на 17% вища, ніж для фрілансера з Бангладешу. Однак цей розрив нівелюється, якщо фрілансери з обох країн мають по 100 позитивних відгуків від попередніх замовників, що свідчить про їхній досвід у даному виді робіт та достатній рівень кваліфікації [4]. Досвід на ринку фріланс-послуг змінює сприйняття замовниками якості роботи фрілансерів з певної країни. Замовники фріланс-послуг ймовірніше будуть співпрацювати з фрілансерами з тих країн, з якими вони вже мають позитивний досвід роботи [4].

Можливість фрілансерів з України співпрацювати із замовниками з інших країн позитивно вплине на національну економіку, оскільки фрілансери, проживаючи на території України мо-

жуть отримувати вищий дохід, а ніж виконуючи ту ж роботу для вітчизняних замовників.

Таблиця 1. Рівень доходу фрілансерів з України

Рівень доходу за умови повної зайнятості за місяць	На світовому ринку фріланс-послуг, доларів США*	На внутрішньому ринку, доларів США*	Співвідношення, разів
Мінімальний	2184	136,6	15,9
Середній	4200	369	11,3
Максимальний	15120	6720	2,25

* за курсом 8,3 грн/долар США

Джерело: [7]

За даними табл. ми бачимо, що мінімальний рівень доходу на внутрішньому ринку в 15,9 разів, середній в 11,3 разів, а максимальний рівень доходу у 2,25 разів нижчий, ніж при співпраці з іноземними замовниками на світовому ринку. Тому будучи територіально не прив'язаними до офісів компаній, маючи можливість працювати дистанційно та конкурувати на світовому ринку фріланс-послуг, фрілансерам, у тому числі українським, не потрібно змінювати країну проживання для того, щоб мати можливість отримувати високий дохід від своєї діяльності. Тут ключовим є рівень кваліфікації, знання іноземних мов, щоб вільно спілкуватись із замовниками, а також високий рівень самоорганізованості та відповідальності, щоб продуктивно працювати без прямого контролю роботодавця.

Відповідно зі сторони замовника теж позитивною є можливість співпраці із фрілансерами з країн, що розвиваються, де вартість їхніх послуг є значно нижчою, ніж, наприклад у розвинутих країнах світу. З іншої точки зору, при пошуку виконавця для довготривалого проекту з високим рівнем бюджету, є можливість співпраці з талановитими виконавцями за вищу плату.

На найбільших та найпопулярніших світових інтернет-біржах фрілансу на сьогодні зареєстровано понад 20 тис. українських фрілансерів. Однак, є ще багато менш відомих інтернет-бірж та спеціалізованих інтернет-бірж для окремих професій, тому важко назвати точну кількість фрілансерів, які проживають в Україні та надають свої послуги на світовому ринку фрілансу. Зокрема, на біржі *elance.com* зареєстровано 13834 українців, за кількістю зареєстрованих користувачів Україна посідає 14 місце, а за заробітком 4 місце із сумою доходів 38215,907 тис. дол. США за період існування даної біржі з 2007 р. Всього зареєстрованих фрілансерів на цій біржі 2072,203 тис. осіб, а загальний заробіток складає 790337,305 тис. дол. США [14].

Висновки і перспективи подальших досліджень

Отже фріланс, який активно розвивається в Україні, позитивно впливає на національну економіку, оскільки такий вид діяльності можна використовувати як інструмент для зниження рівня

безробіття. Також наслідком активної співпраці українських фрілансерів із замовниками з інших країн є валютні надходження в економіку, а також із зростанням таких доходів можливе зростання інвестицій, особливо в нерухомість. Розвиток фрілансу дозволяє працівникам дистанційно працювати з замовниками, що не обмежує таку діяльність територіально. Відповідно це може позитивно вплинути (знизити) на рівень еміграції українців у розвинуті країни з метою отримання вищого рівня доходів, оскільки будучи конкурентоспроможним на світовому ринку фрілансер може проживати в Україні, але отримувати вищий рівень доходу, ніж працюючи на внутрішньому ринку. Високий рівень доходу українських фрілансерів позитивно впливає на національну економіку, оскільки зростають обсяги валютних надходжень в економіку України.

Враховуючи вищевказане можемо стверджувати, що основними передумовами активного розвитку фрілансу в Україні як форми підприємництва чи виду діяльності є:

- зниження вартості комунікацій;
- розвиток та поширення Інтернету, який дозволяє працювати дистанційно;
- зростаюча необхідність швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища, що вимагає миттєвої реакції підприємців та необхідність у мобільності працівників;
- високий рівень безробіття.

Для стимулювання розвитку фрілансу в Україні необхідно вдосконалити законодавчу базу, зокрема Податковий кодекс України, Кодекс законів про працю України та інші законодавчі акти, оскільки в них не враховано таку форму підприємництва як фріланс і, відповідно, фрілансери не завжди працюють легально, через невідповідність умов функціонування фрілансерів та інших суб'єктів підприємництва.

Доцільно запровадити спрощену систему реєстрації фрілансерів та сплати податків з метою заохочення працювати легально та отримувати певні соціальні гарантії, зокрема пенсійне забезпечення, зарахування трудового стажу тощо.

Список літератури:

1. Гурова, М.И. Факторы, влияющие на выбор фриланса как формы самозанятости / М.И. Гурова // Теория и практика общественного развития. – 2012. – № 7. – С. 57-60.
2. Стребков Д.О. Фрилансеры в информационной экономике: мотивация и организация труда / Д.О. Стребков, А.В. Шевчук // Социальная реальность. – 2008. – № 1. – С. 23-39.
3. Стребков Д.О. Фрилансеры на российском рынке труда / Д.О. Стребков, А.В. Шевчук // Социологические исследования. – 2010. – № 2. – С. 45-55.
4. Roy M. Hiring and Learning in Online Global Labor Markets / R. Mill // NET Institute Working Paper. – October 2011. – No. 11-17. – P. 1-25.
5. Kitching J. Defining and estimating the size of the UK freelance workforce / J. Kitching, D. Smallbone. – U.K. : Professional Contractors Group, 2008. – 63 p.
6. Malone T.W. The Dawn of the E-lance Economy / T.W. Malone, R.J. Laubacher // Harvard Business Review. – 1998. – 76 (5). – PP. 144-152.
7. Афонін, Е.А. Експортоорієнтована сфера послуг – новий вектор економічного зростання України? / Е.А. Афонін, С.Л. Благодєлева-Вовк // Український соціум. – 2012. – № 4(43). – С. 141-160.
8. Паламарчук В.А. Типологія форм самозайнятості [Текст] / В.А. Паламарчук, О.П. Пристайко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: Зб. наук. пр. – К.: НАУ, 2010. – Вип. 25. – С. 201-204.
9. 45% офісних співробітників регулярно «висять» в соціальних мережах [Електронний ресурс] // HeadHunter. Київ, Україна. – Режим доступу: <http://hh.ua/article.xml?articleId=13883> (Дата звернення 05.05.13 р.)
10. 91% українців хочуть працювати вдома – дослідження [Електронний ресурс] // Економічна правда. Київ, Україна. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2013/04/8/369695/> (Дата звернення 05.05.13 р.)
11. 91% українців мріють бути фрилансерами [Електронний ресурс] // HeadHunter. Київ, Україна. – Режим доступу: <http://hh.ua/article.xml?articleId=13527> (Дата звернення 05.05.13 р.)
12. Гибкий графік хотять почти все співробітники офісів [Електронний ресурс] // HeadHunter. Київ, Україна. – Режим доступу: <http://hh.ua/article.xml?articleId=12994> (Дата звернення 05.05.13 р.)
13. Солярчук Н.Ю. // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес в умовах трансформаційної економіки» (Сімферополь-Судак, 21-25 травня 2013 р.). – Сімферополь-Судак: Кримський інститут бізнесу, 2013. – С. 94-96.
14. Офіційний сайт інтернет-біржі «Elance» [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.elance.com/>

Надано до редакції 23.04.2013

Скибінський Олександр Станіславович / Alexander S. Skybinskyi
sosmmp@gmail.com

Солярчук Наталія Юріївна / Natalia Y. Solyarchuk
solyarchuk@gmail.com

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Передумови та перспективи розвитку фрилансу в Україні [Електронний ресурс] / О.С. Скибінський, Н.Ю. Солярчук // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 2 (7). – С. 223-227. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n2.html>